

An. VI. Nr. 9.

LUCEAFĂRUL.

Sibiin, 1 Main st. v.

1907.

SUMARUL.

G. Marnă	Monumente antice din Roma.	Liliac	Plec și ea (poezie).
I. U. Sorica	Din adâncuri (poezie).	Dări de seamă: M. Sadoveana: Mormântul ancii copil.	
I. Ciocârlan	Inimă de mamă.	Notițe bibliografice: Al. Tiplea. Poezii populare din Maramurăș; Doamne a- jută-ne; Problema responsa- bilității juridice a statului și a comanelor cu privire la al- timizele răscoale țărănești; Hip- notism și Spiritism.	
Octavian Goga	Înviere (poezie).		
Dina Ramară	Adio (poezie).		
I. Borcia	Ifigenia în Taurida de Goethe (Actul III, Scena II).		
I. Agârbiceanu	Domnișoara Linuța.		
M. Căntan	Cântec (poezie).		

Ilustrațiuni: Foral roman (trei vederi).

ABONAMENT :

Austro-Ungaria:

1 an	12 cor.	Ed. de lux	20 cor.
6 luni	6 "	" " " "	10 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 7 cor.

România și în Străinătate:

1 an	16 cor.	Ed. de lux	25 cor.
6 luni	8 "	" " " "	15 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

A apărut în editura revistei „Luceafărul“

A. O. Maior

Biblioteca Copiilor

Vol. II

numeroase ilustrațiuni.

Cel mai potrivit dar pentru

→ copii. ←

Prefeșul: Cor. 1.60, Lei 2.—

Omer

ILIADA

12 cântari traduse în versuri

de

George Murnu

→ ea ilustrații admirabile. ←

Primul volum din
Biblioteca scriitorilor Străini.

Prefeșul: Cor. 4.—, Lei 5.—

plus porto postal 20 bani.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sab îngrijirea dlor: Octavian Goga și Octavian C. Tăslăuanu.

Cu colaborarea dlor: I. Agârbiccanu, I. Al. Bassarabescu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, I. Ciocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunțan, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldca, M. Simionescu-Râmniceanu, I. G. Soricu.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

Monumente antice din Roma.

Forul Roman.

I.

Roma, Decembrie.

Valea mai mult lungă decât largă, întinsă cam din apus spre răsărit între Capirol, Palatin, Quirinal și Velia — o răsărire ușoară ce o desparte de albia Coloseului — poartă un caracter atât de intim, atât de recules și de păzit de înrăuririle de afară, încât parecă din fire era ursită să fie ceea ce a fost în istoria poporului roman.

Vor fi fost alte orașe de frunte mai ferice în așezarea lor decât Roma; vor fi întrecut-o ele poate prin frumuseța priveliștelor firești din năuntru și din afară, dar ceea ce are ea mai presus și cucerește mai mult sufletul decât ochii, e această vale a Forului, leagănul și locașul de viață și strălucire a puterii romane. Nu voi uita niciodată fiorul ce-am simțit când mai deunăzi, coborînd coasta despre răsărit a Capitolului, i-am întrezărit pentru întâiadată ruinele gloriei asfințite. Oricât de tare să fii, e peste puțină, aici mai ales în fața mormântului atâtor măriri, să nu te pătrundă înduioșătorul gând al pierderii eterne.

Dacă ai cunoscut groaznicele urmări ale unui cutremur de pământ și ai văzut vr'odată cu acest prilej infățișarea haotică a clădirilor prăvălite și împrăștiate, dintre cari ici-colo răsar unele ziduri mai bine păstrate sau unii stâlpi mai teieinici, arătând năreția a tot ce-a fost odinioară — îți inchipui ușor starea de risipă, de spulber și năruire, în care se află acum

Forul Roman: atât de cumplită și desăvârșită a fost aici lucrarea de prăpăstuire și păruire a vremilor. Dacă pe jos nu zace îngrămădit și țixit atât de mult material de piatră, și dacă rămășițele arhitectonice se văd într-o câțva orânduie și nu stau pretutindeni învălmășite precum te ai fi așteptat, e că, pe departe, Forul Roman a slujit, din veacul de mijloc încoaice, ca o carieră de piatră, din care s'au infiripat sute de zidiri romane, iar pe de alta, ceice au condus săpăturile de vr'o treizeci de ani, nu au ridicat numai straturile adânci de humă, sub care în cursul vremii se îngropaseră dărămăturile zidurilor vechi, ci au și căutat să înlăture năruirile, să curețe zidurile ce mai stau în picioare și să arate limpede măcar temeliile sau rămășițele acestora și, prin ele, planul multelor și feluritelor clădiri din cuprinsul Forului. Și în adevăr, mulțumită străduinței lor grele și migăloase, amestecul și învălmășala, în care zăceau tănuite în sânul pământului ponoriturile monumentelor antice, au făcut astăzi loc unei icoane luminoase a trecutului, care nu stârnește în noi numai vremenlicia plăcere a curiozității, ci ne și stă în față ca unul din cele mai îmbelsugate izvoare de învățătură, lărgind și lămurind cunoștințele noastre în toate laturile vieții poporului celui mai vrednic de cunoscut din lume. Fiecare palmă de loc, fiecare lespede sau stană de marmură, fiecare bucată de piatră poartă aici pecetea istoriei și voroeste graiul marelui trecut. Noi bucuos ne plecăm auzul la povestirea lor, și așa, din treaptă în treaptă, coborim scara vremii de peste o mie de ani. Vedem pe acest colț de pământ

desfășurându-se, ca într'o panoramă uimitoare, toată viața romană mai intimă, publică și sărbătorească din zilele fragedei copilării până la neputincioasa-i bătrânețe cu izbucniri de patimi omenești dela cele mai înalte și sfinte până la cele mai scârnave și înjositoare.

Ce e drept, amintirile din vremile mai vechi și îndeosebi din domnia regilor sunt foarte rare. Ele sunt mai mult de obârșie literară decât monumentală.

La marginea dintre apus și mează-noapte a Forului — ne spune legenda —, la poalele Capitolului, unde s'a făcut împăcarea dintre Latinii lui Romulus și Sabini lui Titus Tatius, și-au ales ei locul de sfat și judecată și și-au întemeiat Comitium; aici într'un loc deschis bătrânii Quiriți — cum zice Propertiu — «niște țărani îmbrăcați în piei» ședeau chibzuind și punând la cale trebile cetății. Afară de unele zidiri găsite sub nivelul pavajului de piatră din epoca lui Cezar și August, ceea ce amintește vechiul Comitium e de bună seamă altarul descoperit de sub un lespezis de marmură lucie neagră («Lapis Niger»), care acum e acoperit cu un înveliș de scânduri (în fața arcului de triumf al lui Septimiu Sever). Un stâlp de piatră cu patru fețe de inscripție — cea mai veche din câte se găsește în limba latină cu slove mai asemănătoare celor grecești — ne încredințează, că acest monument e cel puțin din veacul al 5-lea și are legătură nemijlocită cu practica religioasă ce o îndeplinea regele la adunarea comițiilor curiate. O altă amintire mai sigură din aceeași perioadă este marele canal de scurgere, Cloaca maxima, care străbate de-alături Forul și se varsă mai la vale, în Tibru; pe alocuri el e desvâlit și se poate urmări și acum: e o minunată lucrare a glorioasei dinastii a Tarquinilor. Raritatea monumentelor din epoca regilor și chiar din aceea a republicii o pricepem ușor, dacă ne gândim la repetitele mari nenorociri ce s'au abătut în decursul ei peste Forul Roman. Cea mai îngrozitoare s'a întâmplat pe la începutul veacului al 4-lea înainte de Hristos, când hoardele Galilor lui Brennus au luat și prădat Roma; a doua cu două veacuri după aceea, în urma unui foc ce a prefăcut în cenușă tot ce ridicaseră din nou Romanii până atunci. Astfel au căzut pradă pe rând cele dintâi sanctuare romane împreună cu clădirile particulare și negustorești ce

împrejmuiau Forul. Înfrunșetarea acestuia, de altfel, n'a luat avânt decât numai după norocitul sfârșit al războiului al doilea punic și cu deosebire când, cam de atunci încoaace, Romanii au început a cunoaște și prețui comorile artei «elenistice», adică a artei grecești de după Alexandru cel mare. Dar nici clădirile mai bune din această vreme n'au avut mai mult noroc, căci nici ele n'au rămas scutite de flăcările focului izbucnit cu prilejul luptelor sângeroase ce se iscuseră din vrajba dintre Mariu și Sylla și — cu câteva zecimi de ani mai târziu — dintre partizanii lui Clodiu și Milon.

Nu e mirare dar, că mai tot ce avem în fața noastră sunt preînnoiri sau creații, cari nu trec peste zilele de glorie ale lui Iuliu Cezar. Mărinimosul cuceritor al Galiei nu era aprins numai de dorul războaelor; el se gândia tot atât la înălțarea materială și morală a patriei sale și mai cu seamă la ridicarea Forului pe o treaptă vrednică de puterea romană, moștenitoarea Ateni, a Pergamului și Alexandriei. El își făcuse un plan măreț de reînnoire și prefacere a Forului; averile mari ce i-au adus întinsele-i cuceriri înlesneau întăptuirea gândului său. Din o scrisoare a lui Ciceron aflăm că «numai pentru lărgirea Forului s'a cheltuit suma de 15 milioane de lei» — atât de costisitoare era exproprierea terenului! Dacă moartea năpraznică a marelui dictator a întrerupt strălucitele-i lucrări făcute în grabă, dar hotărâte, aducerea la împlinire și desăvârșirea planului pus la cale de el a fost dată fericitului său nepot, lui Octavian August.

Subt acesta Forul a luat aspectul definitiv, așa cum îl putem reconstrui din ruinele de astăzi. Adaosele împăraților de mai pe urmă au schimbat prea puțin din liniile-i generale.

II.

Ceea ce a fost întâi și întâi Forul, ne-o arată numele lui: era un târg, un iarmaroc sau bălcu, care, ca și la noi, se ținea afară de oraș. Rostul acesta l-a avut nu numai când Roma se mărginea numai pe învecinatul Palatin și Quirinal, ci și mai apoi, când Forul a ajuns centrul mișcării orașenești. Căci multă vreme auzim de «prăvălii vechi și noi» și de părți ale pieții, în cari brutarii, măcelarii, zarzavagiții și pescarii își puneau în vază mărfurile lor. Se înțelege, că toate aceste așezări negustorești erau la în-

ceput primitive, în felul celor ce se văd bunăoară la bălceirile noastre. Dar cu cât viața Romanilor se desvoaltă și se subțiează în urma creșterii statului și a apropierii lor de Elini, cu atât se înmulțesc și cerințele pentru artă și frumos și dărâmă baracele și colibecele vremii patriarhale. La aceasta îi siliă și nevoia, căci clădirile lor nu-i feriau îndestul nici de arșița nesuferită a soarelui de vară, nici de ploi și nici de primejdia focului. Mai întâi au căutat să dea în

cesc: bazilica. Dacă focul ce a bântuit mai târziu n'a lăsat nici o urmă din lucrarea lui Caton, avem însă rămășițe vrednice de luat aminte dela cele două mari basilici, cari stăteau față 'n față pe cele două laturi ale Forului propriu zis. Una, cea mai veche, despre mează-noapte, basilica Aemilia, se datorește familiei Emiliilor, din care a eșit un Paul Emiliu; cealaltă, mai nouă, despre mează-zi, e opera lui Iuliu Cezar dela care se și numește basilica

Forul roman actual, văzut dinspre Capitol. La dreapta: Templul lui Saturn; basilica Iulia (jos); templul Castorilor; mai la dreapta: templul și biblioteca lui August; mai la stânga: Casa Vestalelor cu atrium la mijloc; în fund: Palatinul. La mijloc (între cele două căi sacre): Templul lui Vespasian (coloanele în față); stăvilarul lung: Rostra; urmează piața forului (coloana din față e a lui Focas); ruinele templului lui Cezar; la capăt: arcul lui Titus (pe Velia). La stânga: arcul lui Septimiu Sever; la stânga lui, fațada Curiei (se vede frontonul); basilica Aemilia; Templul Faustinei (biserica S. Lorenzo); Templul lui Romulus; basilica lui Constantin (în dosul templului Faustinei); Templul Venerii și a Romei (San Francesca Romana, în fund); Coloseul.

lături tot ce întipăria Forului caracterul unei pieți de rând și să înlocuiască prăvăliile subrede prin hale trainice și încăpătoare. Caton bătrânul a încercat cel dintâi să răspundă practic acestei trebuinți a negoțului și finanței concentrate în For, împrumutând, el — marele dușman al Grecilor — un tip de clădire din orientul gre-

Iulia, deși ea a fost prefăcută aproape cu totul după reconstruirea lui August și a altor împărați de după dânsul. Suprafața temeliiilor desgroplate în întregime arată întinderea mare a acestei din urmă: ea era lungă de vr'o sută de metri și lată cu jumătate mai puțin.

Planul fundamental se recunoaște ușor: e o

bazilică romană alcătuită din o sală mare (nava de căpetenie) cu două laturi înguste (nave laturale), încunjurate cu un portic cu arcade sprijinite pe coloane. De pe treptele fațadei întoarse către For ne urcăm în porticul ce slujește ca loc de plimbare; în marmura, cu care e lespeduit, se văd acum scrijăliturile în cercuri ale unui joc în felul tablelor noastre: aici, în umbra arcadelor, unii pierde-vară își omorau urâtul în vreme de căldură sau de ploaie. Două trepte

arcade asemănătoare deasupra îl purtau o sută patrusprezece pilastri tari de cărămidă îmbrăcați în marmură, ale căror rămășiți restaurate umplu cuprinsul bazilicii și ne amintesc șirul snopilor de prin ogoare. În legătură cu bazilica sunt și încăperile pătrate, cari se perândă dealungul porticului din dosul ei. Ele vor fi înlocuit «prăvăliile vechi» ce se găseau odinioară în această parte. Bazilica romană nu era numai o hală, care serviă interese negustorești, ci și un tribunal.

Forul Roman în starea de acum cu vederea către Apus spre Capitol (începând dela stânga): Templul Castorilor (cu trei coloane); ruina rotundă din față: Templul Vestalei; mai încolo: basilica Iulia; mai sus: Templul lui Saturn (cu 8 coloane); în dosul lui: porticul celor 12 zei; mai la dreapta: Templul lui Vespasian (cu trei coloane); arcul lui Septimiu Sever; în dosul lui, Templul Concordiei (nevăzut); în fund (pe Capitol); Tabularium, acum Palazzo del Senatore (partea de jos până la arcada, antic). Partea din față: piața forului cu ruinele Rostrelor, în fuad.

despart porticul de întâia navă laturalnică pardosită la fel. Urmează sala dela mijloc, care, cum vădesc unele resturi, era acoperită cu marmură scumpă colorată. Cele câteva arcade nesurpate dela colțul dinspre meazăzi și apus au scăpat tefere aciolându-se sub aripa unei biserici medievale dărâmate acum. Greul acestei clădiri cu bolti crucișe și cu încă un rând de

În sala cea mare, prevăzută de obicei cu o apsidă, se pledau procese înaintea curții cu jurați — a centumvirilor aleși de triburi. Publicul ascultă din cele două nave mici sau din galeria catului de sus.

O soarte mai bună n'a avut nici bazilica Aemilia, a cărei înfățișare și mărimă nu se deosebiă cu mult. Bogăția pardoselii descoperite de

curând în sala dela mijloc și bunătatea lucrului de pe fragmentele de marmură ce zac pe jos îndreptătesc vorba lui Tacit, că ea era »gloriosul monument« al familiei mari a Emiliilor. Picăturile verzui ca de ceară de pe marmura colorată a acestei pardoseli sunt bucăți de bronz și fier, porcoae de monede, topite în puterea focului, de care a suferit bazilica, poate când cu luarea Romei de către Alaric. La restaurarea ei

său învingător Constantin cel mare, al cărui nume și poartă. Ceeace a rămas dela ea — zidurile cu pilaștri și cu o parte din tavanul casetat și boltit — e destul spre a ne da seamă de arhitectura acestei bazilici. Boltitura semicirculară sau apsida, caracteristică acestui fel de clădire ca și bisericei noastre, care ca nume și plan e fătul ei, se vede și acum în păretele, cu care se încheie spre mează-noapte arcada dela mijloc. Ea era

Forul roman actual cu vedere spre nord. În față: Casa Vestalelor cu atrium. Începând dela stânga: Templul lui Romulus (rotund); bazilica lui Constantin (cu 3 arcade); biserica S. Francesca Romana (=templul Venerii și Romei).

subt Onoriu s'a cruțat podeaua dintâi, zidindu-se peste ea o altă nouă, grosolană.

Cămăruțele pătrate — câte șase de o parte și de alta a intrării — vor fi înlocuit »prăvăliile noi« de altădată, al căror loc era aici.

În rândul acestei bazilici, dar mai spre răsărit, pe dealul Velia, se ridică mărețele ruine ale unei a treia bazilici, ale cărei arcade peste măsură de mari sunt întoarse spre For. Ea a fost începută de Maxențiu, dar isprăvită de rivalul

despărțită de public prin un parmaclâc de marmură, al cărui prag e încă la loc, și avea la mijloc scaunul magistratului judecător, cum vedem din temelii-i păstrată.

Din aceasta înțelegem, că cele trei nave ale bazilicei erau cu fața îndreptată spre meazăzi către For; intrarea în această parte ne-o arată rămășița coloanelor de porfir. Dar la stânga noastră, la mijlocul păretelui din latura de dreapta, zărim urmele unei alte apsidi mari —

dovadă de o altă îndreptare a bazilicei. Această neregulă vine fără îndoială dela schimbarea planului dintâi a lui Maxențiu, după care fațada avea să fie spre răsărit. Se vede cât de colo, că absida planului mai nou e un adaos și nu e organică cum e cealaltă. În această din urmă, rămasă deșertă, s'a așezat statua colosală a lui Constantin, al cărei cap cu o parte din membre, descoperite mai de mult, se află acum în curtea palatului Conservatorilor din Capitol. Dacă fragmentele acestei statui ca și alte resturi ornamentale dela aceeași clădire mărturisesc deplina decădere a plasticei din această epocă (sec. al 4-lea d. Hr.), simplitatea și mărimea planului arhitectonic executat cu grandiosul sistem al arcadelor cu bolți sprijinite de câte trei sau patru pilaștri — ce progres față de bazilica Iulia! — ne pun și astăzi în uimire. Suprafața bazilicei — vr'o șase mii de metri pătrați — e cam cât și a domului din Colonia sau nu cu mult mai puțin decât a Sf. Sofii din Constantinopol. Mărimea însă i-a fost spre rău, căci a făcut-o nepotrivită pentru biserică; rămasă de izbeliște, ea n'a scăpat de furia vremii.

III.

În fața bazilicei lui Constantin, dealungul Căii sacre, pe care ne întoarcem spre mijlocul Forului, era un centru de mișcare comercială: pe deoparte și alta — ne spun inscripțiile — erau prăvălii bogate cu tot felul de scumpeturi, de obiecte de artă și de alte mărfuri alese.

Această legătură strânsă dintre viața comercială și judiciară își are începutul în apropierea pomenitului Comițiu de For. Am văzut, că Comițiul primitiv nu era numai un loc de sfat, ci și o judecătorie. Când mai pe urmă sarcinile Comițiului au început a sporii și a se înmulți, judecătoriile au trecut în sălile întinse ale bazilicelor, iar senatul nu își mai ținea întrunirile afară la aer liber, ci în Curia înființată pe o parte din locul Comițiului, spre colțul nordic ce unește poalele Capitolului cu ale Quirinalului.

Pe locul unei Curii simple mai vechi Cezar a făcut una nouă, care, pângurind de mai multe ori, a fost în urmă reconstruită de împăratul Dioclețian. Dela acesta se trage fațada de cărămidă, îmbrăcată altădată cu marmură și stuc, a bisericii Sftului Adrian zidită încă din veacul al 7-lea. Ea cuprindea o sală mare cu bănci și

scaune, pe cari ședeau senatorii recunoscuți după încălțăminte roșie și fâșia largă de pe tunică. Alături, spre stânga, pe locul ocupat acum de biserica sf. Martina era o sală mai mică ce servia de cancelarie Senatului; un portic uniă Curia cu acest »Secretarium Senatus«. Fațada lui Dioclețian prezintă o linie cam piezișă asupra Forului, împotriva îndreptării clădirilor de pe marginea nordică a lui. Poate aceasta e vina reconstruirii din urmă și nu a clădirii lui Cezar. Această fațadă ne învederează cât de mult a crescut aici nivelul pământului în decursul veacurilor. Poarta lui Dioclețian se vede înzidurată sub nivelul dela care au început a se face săpăturile; ea, fiind încetul cu încetul îngropată sub humă, a fost înlocuită mai pe urmă cu poarta de acum a bisericii, care stă peste pragul celei dintâi. În sala Curiei se intră, urcându-se pe o scară care abia se mai cunoaște. În preajma acesteia se întindea o curte despărțită de Comițiu și For cu un zaplaz ce-a lăsat dungile lui în lespezișul de marmură. Pe această scară s'au suit în Curie senatorii romani, acea »adunare de regis« din vremea de mărire, și — pentru cea din urmă dată — umbrele lor în timpul lui Teodoric!

Spre sudul Comițiului, cam pe linia axei mari a Forului, stau încă rămășițele unei tribune înalte de vr'o trei metri și lungi de vr'o douăzeci și patru. Zidul de tuf negru, din care-i făcută, datează dela August; fațada ei însă e mai mult restaurare modernă. Un bazorelief dela arcul lui Constantin de lângă Coloseu ne arată înfățișarea acestei tribune în epoca imperială. Ea era mărginită cu o balustradă, care nu se întrerupea decât la mijloc, unde stătea oratorul. De o parte și alta se ridicau statui sau coloane de cinste încoronate cu statui. Din păreții din marmură reeșiau ciocuri de corăbii, ale căror urme sunt acum găurile din afară ale zidului. Dela aceste ciocuri de bronz aurit — trofee de-ale Romanilor — tribuna a căpătat numele de *R o s t r a*. De aici elocvența democrației romane stăpâniă valurile poporului togat ce acoperiă piața liberă din față — Forul propriu zis. Aici s'a dat lupta hotărâtoare între nordul roman și boerimea Senatului. Cele două tabere erau atât de aproape, și totuși atât de îndepărtate cu sufletul. Din lungul lor sbucium și ciocnet sângeros s'a născut Libertatea sfântă, spre a fi stri-

vită la urmă sub sceptrul Cezarilor. Piața aceasta lungă, lespeduită cu travertin, a auzit și a văzut atât de multe! A tresărit la glasul tunător a lui Cicerone, s'a înfiorat la pasul lui Cezar, a lui August, a lui Traian!

Chiar în fața Rostrelor, și paralel cu ele, sunt două amintiri scumpe: două cadre mari de marmură cu bazoreliefuri. Ele erau odinioară podoba Rostrelor. Și ca cuprins și ca lucru amândouă sunt neprețuite. Mai bine păstrate sunt cele două fețe, care înfățișează, cu linii prinse din natură, trei dobitoace: un taur, un porc și un berbecu cu trupul și cu coarnele împresurate de panglici; erau jertfele menite pentru o sărbătoare de spășire. Celelalte două pilduiesc două fapte mișcătoare din viața lui Traian, binefăcătorul omenirii. Una, cea întoarsă în partea Rostrelor, arată pe Traian suit pe această tribună și urmat de lictori. Cetățenii ce-i stau în față ridică mâna și-l aplaudă. Ceeace spune el e zugrăvit în partea dreaptă tot acolo: Aici Traian s'ade pe un scaun, iar o femeie cu un copil în

brațe — Italia — s'apropie spre a-i mulțumi pentru așezămintele de binefacere înființate de împărat în 101 d. Hr., când adevă el a depus în orașele din Italia sume însemnate de bani spre a se crește cu ele copii săraci. Scena a doua cam ciuntită de pe a doua tablă de marmură arată pe același împărat stând pe aceeași tribună, cu un gest de poruncă. Dregătorii statului îl ascultă și se grăbesc a arunca înaintea lui, spre a le arde, așa numitele *diptycha*, tablite de lemn ceruite, pe care se obișnuia a se scrie, și cari aicea țin locul registrelor noastre de impozit: Traian, după vr'un an rău, scutește provinciile de birurile întârziate.

Celelalte rămășițe ale monumentelor din piața Forului sunt de mai târziu și de puțină însemnătate. Șirul de baze înalte de cărămidă ce se găesc în laturea despre bazilica Iulia purtau coloane onorifice. Cea mai din urmă așezată e coloana uriașă de marmură din fața Rostrelor: ea pe vârful ei avea o statuă de bronz aurit și era închinată împăratului bizantin Focas (608 d. Hr.)

(Va urma.)

G. Murnu.

Din adâncuri.

Și iar pornesc asupra-mi furtunile rebele,
Cutremurând adâncul și clarul minții mele.
Între ai mei venil-am și azi mă văd străin,
Și nu zăresc de-asupra-mi un colț de cer senin,
Să mai încerc o clipă din mersu-mi să m'abat?
Dar valul greu trecut-a zăgazul sfărâmat.

Tu? — Un copil în jocu-i șăgalnic c'o scânteie,
Ce în rotiri ușoare învârte curcubeie,
Necuşgând la focul, ce poate să se nască,
Prin jocul lui o muncă de ani să pustiască.
Destul fû s'atingi templul ușor la temelii
Și la pământ altarul greoi se prăbuși.
Când floarea e plâpândă, este destul un vânt
Și se apleacă, ruptă și moartă la pământ.
Destul e o suflare în candela aprinsă
Și a rămas icoana în noapte neagră 'ncinsă.
Destul a fost o vorbă și inima-mi stătută:
E moartă azi iubirea și vina o porți tu,
Grădina-i pustie și cântăreții morți,
Tu ai fost vântul iernii și vina tu o porți.
Comoara-i risipită și aurul furat, —
Cum fi-a putut fi gândul atât de vinovat!

Puteai să fugi din cale-mi și să mă ocolești,
Cum dai ocol năpastei, de care te ferești,

Puteai zimbi cu milă de jalnicul meu chin,
Când ai văzut că umbrei țărânil mă închin,
Cum soarele aruncă o rază rătăcită
În umbră, unde moare o floare ofilită,
Ai fi trezit nădejdea în sufletul cu rană,
Ai fi aprins căldura în inima sărmană
De ce-ai uitat, străino, că nu avem cuvinte
Să tăvălim în jărnă, răsând de cele sfinte?...

Se 'mpodobește zarea în zorii dimineții,
Din împietrirea mută, la farmecul vieții
Azi nu mă mai aduce: — Un mort cu ochii vii,
Un chip cioplit cu dalta pe-o lume de copii.
Aș vrea să cânt, dar cântul uitării mi-a fost dat,
Aș vrea să plâng, izvorul de lacrimi a secat,
La margini de prăpastii mă clatin șovăind,
Aș vrea să mișc piciorul, dar rădăcini îl prind,
Și nu știu ce mă ține cu sila în viață,
Pe când în juru-mi moartea întinde-a sale brață,
Ca șerpil, ce 'nconjoară pe tristul Laocoon,
Înveninându-i pieptul.

La ce bun cânt și zvon,
Când noaptea stăpânirea pe tine și-a întins
Și 'n neagra ei aripă cu totul te-a cuprins,
Când am pierdut propteaua din sufletul urnit?...
— Ca mâne vântul iernii de mult l-o fi zdrobit!

I. U. Soricu.

Inimă de mamă.

În coasta dealului sub sprânceana deasă de mesteacăni înalți, căsuța lui moș Radu se odihnește ticită din vremuri uitate.

Mititică, cu coperișul de șindrilă înalt și țuguet, cu streșina plecată mult deasupra păreților albi vâruți, »casa bătrânească« priviă cu cele două ferestre mititele, de vale, drept de cealaltă parte a văii unde atâtea alte gospodării cuprinse, cercau să s'ascundă în umbra pometurilor ocrotitoare.

Așa cum se vede, i-a fost lăsată moștenire de tatâni-su-uncheș Manea Potecă. Prin prejur, feciorul, a înșirat multe acarete: grajduri, șoproane, hambare, de păstrat păpușoiu, crama unde să înșire budane cu vin, ba a durat chiar și o casă nouă și înaltă și cu ferestre mari precum obișnuia tineretul să facă în vremurile mai noi, pe »bătrâneasca« însă nu s'a îndurat moș Radu s'o atingă, căci fusese casă cu noroc...

Din ea se ridicase »paisprece« feciori voinici de ai lui Manea, tot cu bine și belșug, feciori cari s'au împărșiat în lungul văii, în sas, sporind gospodării satului și tot din ea s'au sburat de-a putere a fi și cei șapte-opt vlăstari, fete și feciori ai lui moș Radu. Și acum ținea ca la cine știe ce lucru mare, ca înainte de a închide ochii cum zicea el, să mărite pe cea din urmă odraslă, pe Stanca, tot din casa »bătrânească« pentru ca să-i fie traiul cu noroc, cum le fusese tuturor celor din neamul lui cari eșise cu nuntă din căsuța aceea mititică...

Iată de ce dar, badea Radu ca cel cu grijă în toată »bună vremea« făcea ce făcea și începea sfat în casă tot despre măritișul fetei, măcar că știă destul de bine că cu asemenea vorbe își aprindea paie 'n cap... Voiă cu orice chip s'o deprindă odată și pe leica Sultana — nevastă-sa — cu gândul acesta. Și nu se sfîi badea Potecă să grăiască câteodată chiar și în auzul fetei când era între ei. Atunci, tovarășa cea supusă și cuminte a lui moș Radu, se frământa în tăcere câțva timp, până ce Stanca plecă rușinoasă dintre ei făcându-și de treabă cine știe pe unde, iar apoi se ridică ciudoasă în fața bărbatu-su și luă vorba repede:

— Ai început de isnoavă...! Măritiș și măritiș; altă vorbă nu mai știi să legi, ca și când ai mai avea cine știe câți copii de grija cărora să nu-ți

vezi capul, ori ar fi și asta numai una sluta pământului de să-ți fie teamă să nu împletească cosița albă 'n casă. Te-aș ruga să faci bine să nu-mi toci capul cu vorbe de acestea și mai ales în fața fetei...! Slavă Domnului, căci doar tot una avem și cum bătrână nu-i, urâtă nu-i; iar zestre din mila sfântului se găsește din belșug, nu mă tem că mi-o rămâneă fata nemăritată... Așa te-ai zorit la măritișul și însuratul celorlalți feciori. Ba că scap cutare fată că n'o pot lua de noră, ba că nu mai prinț pe cutare flăcău de ginere și eu te-am ascultat, ți-am îngăduit toate măcar că inima mea jinduită îmi spuneă că prea de vreme las să-mi sboare puii din cuib.

Mi-am călcat pe inimă cu toți ceialalți copii și ți-am făcut pe plac. Acum nu mai vreau. Atâta fată mi-a rămas și pe asta țin s'o mărit cu cheful meu!

Iaca așa, s'o știi!

Și când spuneă vorbele din urmă, mama Sultana ne mai putându-se stăpâni dădea drumul lacrimilor să curgă din belșug, iar badea Radu la toate vorbele ei muiate în plâns duios de mamă, răspundeă c'un hobot de răs.

Ridică apoi căciula pe creștetul capului și apropiindu-se de tovarășa lui cu care în totdeauna s'a îngăduit, o bate pe umăr mângăind-o mai totdeauna cu aceleași vorbe:

— Las' măi babă, nu-ți face atâta inimă rea... »Ce știe un bărbat, nu poate pricepe un cap de femee«.

Și astfel se încheie lupta dintre ei, pentruca apoi moș Radu să plece după treburi, urzând mai departe planul lui de măritiș; iar mama Sultana căutând să deie ochi cu fata cât mai în grabă, pentruca s'o strângă cu drag la piept și s'o sărute cu foc și pentru vremurile de lipsă cari, cu toată împotrivirea ei, simte bine că se apropie.

Îl cunoaște bine pe moș Radu, căci a dus o viață cu el și la atâtea însurători și măritișuri a avut să lupte cu inima lui neînduplecată și cu tăria hotărârilor lui... Când aruncă el vorbă în șagă despre căsnicia feciorilor, era altfel. Acum grăii ca întotdeauna când a măritat și a însurat, iar nu a șuguit...

Și cum semnul acesta i-a fost pricină de multe

lacrămi în rândul celorlalte despărțiri, apoi cu atât mai mult acum când trebuie să vadă sburând și cea din urmă dragoste ce-i mai rămăsese...

De altfel era incredințată că și Radu al ei poartă în suflet dragostea feciorilor, și avea bună nădejde că prin căsniciile ce puneă el la cale numai bine le doreă... dar niciodată nu s'a putut deprinde cu gândul despărțirii de feciori, fără să nu simtă că odată cu plecarea unei odrasle din casă, i se rupe și ceva dela inimă, cum zicea ea. De multeori când stetea și se gândia că alt mers nu putea să-și aibă firea, se bucură că Radu avea așa inimă și-i părea rău că nu putea să fie și ea la fel. Iată de ce dar acum când se ciondănește cu badea Potecă, să nu credeți că ar fi fost cu tot dinadinsul în potriva celorce plănuia pentru Stăncuța. Nu, doamne ferește, căci leica Sultana niciodată n'a eșit din voea tovarășului ei. Dar ori de câteori a fost vorba să-și despartă vre-un fecior, a plâns și a jelit, măcar că știa bine că nu-i gospodărește cine știe prin ce depărțări, ci tot în satul lor în susul ori în josul văii la o palmă de loc...

Și dacă lacrimile au curs la toți cei șapte când i-a văzut plecând din casă, dacă plânge ori de câteori îi vede venind la ea în sărbătorile cele mari și-i petrece iar cu lacrimi când pleacă, cum să nu se prăpădească de plâns cu sughiț mai ales acum când e vorba să se despartă de cea din urmă odraslă?

Orice mamă se gândește și plănuiește din vreme cam ce noră ori ce ginere să-și aleagă din horă..., dar ea de frică să nu se lase ispitită de așa gând, care poate ar fi grăbit și mai mult mărițișul ori însurătoarea care să-i deslipească odoarele de lângă casă, nu s'a împrietenit niciodată cu gândul acesta.

Simția că ea mama, prin plecarea puilor din cuibul părintesc pierde o parte din dragostea pe care fata ori feciorul o ducea în casa cea nouă...

Cu capul ei de femeie cum zicea moș Radu, nu pricepea poate multe din cele pe cari le știe un bărbat, dar cu inima ei de mamă simția măcar atâta lucru și asta era mult!...

De altfel moș Radu îi știa felul și cu toată firea lui veselă, îi crută întotdeauna slăbiciunea. Numai câteodată când se găsea între ai săi aducea vorbă de glumă spunând băeților:

Nu vă speriați atâta de lacrimile »mămucăi«

voastre, căci așa a fost de când am văzut-o... eu ca fetișcană... Când săream gardul grădinei, să-i spun vre-o vorbă la ureche... plângea și se ruga să nu fac una ca asta, ca să nu aflu cumva »tătuca«, cum îi zicea ea la socru-meu, D-zeu să-l ierte..., iar când venia timpul s'o las singurică în grădina »tătucăi« iar plângea. A plâns când i-am spus că am să trimit pețitori să mi-o ceară de soție, dar nici ochi fără lacrimi n'a avut când i-am spus că stau să-mi abat gândul pețitului în altă parte...

Și toate aducerile aminte așa cum le povesteă badea Radu, o bucurau pe leica Sultana, dar inima nu putea stăpâni ochii și lacrimile curgeau de isnoavă...

Moșul radea, feciorii și ginerii se uitau cu drag spre bătrână, iar fetele și nurorile cu ochii muiți în lacrimi se duceau și o sărutau pe obraji pe o parte și pe alta...

II.

În ziua aceea de toamnă, Sântămăria venise cu cer senin și soare dulce prietenos. Moș Radu, bucuros de sositul acelei sfinte sărbători care aducea pace și odihnă în satul lor de Români muncitori, trece cu vederea rânduiala gospodăriei lui tocmită cu rost și multă socoteală, mai dă sfaturi pe ici pe colea celor argați și apoi se duce de s'așează pe așternutul frumos de lână care întins pe prispa »căsuței bătrâne« par'că îl indeamnă să șează...

Cu cojocul frumos înflorit aruncat între umeri, cu căciula mare rotată adusă până deasupra sprâncenelor, stete o clipă așa gânditor cu coatele răsămate pe genunchi.

Era zi de sărbătoare, zi cu horă mândră în sat de vale unde trebuia să se adune toată lumea satului ca de obicei.

În căsuță, la spatele lui, leica Sultana gătia pe Stăncuța pentru joc și poate că nu mai aveau mult până să plece.

Hotărât ea și când ar fi voit să intre în casă se sculă de pe prispa joasă a căsuței și s'apropie de ușă. Aci însă se opri și după o clipă se întoarce iar la așternutul întins în bătaia soarelui și de astădată se întinse așa pe o coastă răzimându-și capul într'un cot, aruncându-și astfel privirea devale, de ceea parte a satului pe coasta din față unde gospodăria mândră stă adăpostită în umbra plopii înalți cu frunzele lor bălane și tremurătoare...

Acolo-i gospodăria Bogdăniței, vădana cea cu avere multă și cu un singur fecior cu Voicu cel frumos și cuminte, pe cari se întrec cari mai de cari să-l prindă de ginere... Și cum nu s'ar gândi toți la așa avere și la așa flăcău care pe lângă toate alte bune n'are nici grija cătăniei?

Moș Radu pusese ochii pe el de multă vreme, chiar de când trăia Bogdan Răzeșu, iar copiii erau mărunței și se jucau la olaltă pe cele corhăni înflorite ale dealurilor, și nici se gândea că ar putea să se tocească altfel lucrurile, decât după cum le pusese el la cale. Acum însă când aflase că nici părintele Vornicu nu s'ar da în lături ca să-l facă ginere, ba încă, fără s'aștepte să-i vie vorbe dela flăcău trimite el flăcăului, a început să se cam pună pe gânduri. Nu e vorbă, avere mai multă popa nu avea și nici fată mai frumoasă nu stătea să-i fie, dar se gândea că de unde știe ce se poate întâmpla. Cum popa Vornicu avea gură care știe să farmece, Bogdănița un cap de femeie, cum se gătea, putea să înduplece pe Voicu care era băiat cuminte și rușinos ca să zică pe cheful popii.

Avea însă bună nădejde că pe cât îl ajutase ochiul lui de bătrân șiret luase în samă că Voicu tot mai mult se uită la Stăncuța lui, iar în locul vrăjilor pe care știe să le întindă popa cu gura, el va întinde altă vrăjă și mai momitoare. Atâta numai că nu trebuia să zăbovească, ca să nu dea cumva timp dușmanului să-i ia înaintea.

Cu gândul acesta venise acum din sat, unde auzise câteva laude de ale popii și cu toate lacrimile la cari s'așteptă din partea mamei Salomie, totuși trebuia să pună piciorul în prag și să calce peste «scâncitul femeii» cum zicea el, când era hotărât să nu mai amâie ceva din planurile lui.

Adineauri când se sculase de pe prispă și cercase să între în casă voia să-i spue nevastei și hotărârea lui nestrămutată că trebuie numai decât să mărite fata după feciorul Bogdăniței; dar cum Sultana nu era singură, chibzul că mai bine să vorbească în patru ochi și mai așteptă.

Într'un târziu ușa căsuței scârții dându-se de părete, iar în prag s'arată chipul tânăr și frumos al Stăncuței, care trebuia să mai aștepte până

să se gătească și maică-sa. Cum dădu cu ochii de tătâni-su care acum se sculase și stetea drept în picioare privind-o cu drag, îl întrebă frumos:

— Matale mergi cu noi la horă?

— Aș cobori cu drag de vale, dar vezi am ceva de vorbă cu maică-ta...

Și pentru asta am rugat pe leică-ta Maria să s'abată pe la noi ca să te duci cu ea la joc... Uite-o că chiar vine. Plecați înainte și apoi venim și noi după ce vom isprăvi.

Fata înroșindu-se ca bujorul se 'ntoarse în casuță de duse vestea maică-si și apoi eșind scoboară spre vale în tovărășia surorii mai mari, cea dintâi fată măritată a bătrânilor.

Nu mult dupăce plecă fata s'arată în ușe și leica Sultana, care din toată întorsătura lucrurilor pricepuse de ce era să fie vorba. Îmbrăcată în bondiță înflorită, cu catrință neagră împrejur, iar în cap cu maramă subțirică de borangic, stătă o clipă în fața lui moș Radu, așa cu mâinile aduse în șolduri, ca și când ar fi stat să-i spună iar cuvinte aspre; dar mai curând decum s'așteptă chiar și badea Potecă, leica Sultana se potoli și răzimându-se cu umărul de ușorul ușei, plecă capul în jos cătând să-și adune măneca cămeșii ca să-și șteargă ochii încărcați de lacrimi.

Românul, cu inima tare ca de obicei, ridică căerula rotată până pe creștet, rase cu hohot și-și privi nevasta așa lung și nedumerit; dar văzând că ea n'are de gând să se insenineze, o prinse de mână și o îndemnă să iasă pe prispă cercând totodată s'o ia cu vorba:

— Ia lasă supărarea, măi babă, ia vino colea și-om sta o leacă de vorbă...!

— Ba să-ți ese din gând, is sătulă eu de vorbe de astea.

— Da de unde știi tu despre ce-o să ne fie sfatul, zise badea Radu așezându-se pe lăvicerul de pe prispă care-i poțea să șadă. Apropie-te mai bine colea zise iar Românul, făcându-i semn să stea lângă el. La îndemnul stăruitor al bărbatului, leica Sultana își șterse ochii și s'așeză pe prispă îngânând:

— Uite stau, stau cum zici, dar știu despre ce ai să-mi grăești... Mai bine să taci, ori dacă nu, eu plec după fată la horă...

Ți-am spus într'atâtea rânduri și D-ta știi. Nu mărit fata și pace... Asta-i vorba mea, să știi...! Și lacrimile arătându-se din belșug în

ochii ei negri, atât de frumoși în alte vremuri, se sculă repede și se duse de se răzîmă cu umărul de tulpina albă a mesteacănului bătrân, care rătăcit în mijlocul ogrăzii își plecă crengile lui bălane până aproape de poteca verde a bătăturii prăvălaticе.

Badea Potecă deprins cu firea Sultanei lui, căci doar cu dânsa îmbătrânise aproape și tot cu ea însurase pe ceilalți șapte feciori, răsе iar cu poftă și trăgându-și căciula până peste sprâncene, rămase acolo pe prispa căsuței privind spre tovarășa lui care își căutase ostoierea durerii ei de mamă, depărtându-se în umbra mesteacănului care știe de altfel multe clipe dulci și amare din viața lor de atâția ani și care, cu toată îndărătnicia stăpâni-si, știă că nu peste multă vreme, sub poala lui împrejur are să adăpostească nunta frumoasă a celei din urmă adăpostea, care crescuse în căsuța bătrână a Potecarilor...

Tărzior, când frumosul și blândul mesteacăn, prin șoapta tainică a fruzișului își ogoise stăpâna îndemnând-o să stea jos pe pajîstea verde, moș Radu se sculă dela locul lui de pe prispa și se duse de se așeză lângă soție în umbra crengilor vrăjitoare.

Câtăva vreme tăcură amândoi, privind așa în neștire de cealaltă parte a văii pe coastă...

Când crezū însă că-i timpul potrivit, moșul luă vorba așa cu domolul:

— Doamne, ce-ai zice tu Sultană, dacă Stăncuța noastră și-ar avea gospodăria colo de cea parte unde străjuiesc cei doi plopi frumoși în preajma casei?...

— Ce să zic...? Mi-ar părea bine... dar nu acum. Fata e prea tinără. Las-o că mai bine trăește ea lângă mine... Și apoi după ce s'o mărită numai fată mare n'are să mai fie...

— Așa-i nevastă și eu mă gândesc ca tine; dar vezi, dacă nouă ni se pare că ne prea grăbim, alții dimpotrivă cred că merg prea încet. Uite de pildă popa Vornicu n'ar zice că-i prea de vreme nici mâne, de-ar fi să vrea Bogdănița să-i ia fata de noră... Și noi să tot așteptăm.

— O fi cum spui căci voi bărbații știți multe, iar nu ca noi muerile, cari stăm numai de cele nevoi ale gospodăriei...; dar vezi popa și preoteasa sunt stăpâni pe casa și copiii lor și noi pe ai noștri așa puțini câți îi mai avem... Ei abia acum stau să mărite întâi și-o pot face și mai

de vreme, cum de pildă s'a întâmplat cu măritișul și însurătorile celorlalți feciori ai noștri. Eu însă acuma numai o fată am și pe asta nu mă îndur s'o mărit cu atâta grabă...

Mi-i drag feciorul Bogdăniței, îi drept și mi-ar fi cu plac să intrăm în neamul lor, dar dacă și ei au acelaș gând de ce n'ar mai îngădui adicăte...?

— Nu zic, soro, că n'or îngădui, ori că nu le-ar fi fata și casa noastră pe plac... dar vezi tu, popa e om șiret... și are o gură de farmecă... Și cum Bogdănița săraca e cap de femeie, iar băiatul cuminte de nu-i ese din voce, într'o bună zi te pomenești că am scăpat bunătate de băiat... Gândește-te... avere cum nici unul n'are, cuminte ca o fată mare, vrednic fără păreche, iar cu vârf peste toate nici grija cătăniei nu-i stă la spate...

Ba unde mai pui că o măriți la o palmă de loc, colea peste vale, ca și cum ți-ar fi în ogradă, o strigi, îi faci un semn și cât ai bate în palme e lângă noi. Și badea Radu spune multe și cu așa graiu că par'că să moaie și pe cel mai aprig dușman...; dar tovarășa lui tace și privește în golul văii așa în neștire cu ochii ei mari deschiși din cari curg două șireaguri de lacrimi. Pricipe ea tot ce-i spune, vedeă că are dreptate, dar simția totodată că i se topește, i se frânge ceva din inimă... așa că tăzior când moș Potecă stărui să-și spună cu vântul, fără să-și dea seama rupse și ea vorba zicând:

— Fă ce știți că doar tu ești cap de bărbat. Trezită însă ca din vis de chiar țaria cuvintelor ei, își dădū seama de ceace spusese și cașicând ar fi spus cine știe ce vorbe mari și grele, se întoarce repede spre moș Potecă îngânând între sughituri de plâns: Nu, eu n'am spus nimic. Fata n'o mărit, nu, să știi... Apoi cașicând s'ar fi temut să mai stee de vorbă, se sculă repede și se duse de se infundă în casă.

Badea Radu mai stătū ce stătū sub mesteacăn, iar în cele din urmă se sculă și cașicând s'ar fi jăluit mesteacănului, bunul lui tovarăș, îngână vorbele lui obișnuite: Ce știe bărbatul, nu poate pricepe un cap de femeie.

Hotărât să facă tot ce știe el, își prinse băierile cojocului la gât, își potrivī căciula așa pe o sprânceană cum de obicei o purtă și pornī în sat de vale.

(Va urma.)

I. Ciocărlan.

ÎNVIERE.

E sărbătoare pe câmpie și-n suflete e sărbătoare,
Învie firele de iarbă sub ploaia razelor de soare.

Sunt Paștile cele frumoase și 'n fire zvonul lor străbate,
Clopotnița-și îndoiaie spornic încheieturile uscate.

Arama strigă când se sbate măiasra clopotului limbă,
Eu simt strigarea ei aprinsă și-n vorbe sufletul o schimbă:

* * *

Voi toți cari suferiți și plângeți sub larga întindere albastră,
Veniți, veniți, căci va să vie curând împărăția voastră!

Veniți voi obidiții lumii cu buzele înfrigurate,
Voi chinuții din arsura unei tăceri îndelungate;

Voi osteniți fără nădejde, voi slujitorii fără plată,
Voi căror vremea v'a dat vecinic numai porunca blăstămată;

Voi, ce muncirăți pentru alții trudind cu mâinile-amândouă,
Veniți, căci zvonul meu acumă vestește învierea, vouă!

Voi cei cu fruntea de sudoare, cu genele de lacrimi ude,
Eu cerului vă strig durerea și Dumnezeu din cer aude!

Aduc lumina care sparge și sfarmă capiști de păcate,
Zăvoarele mucegăite din femnițe întunecate!

Eu celor orbi desleg azi taina înfricoșată de-a vedea
Și prăznuiesc, că-n al lor suflet învie învierea mea!

Ascultă mintea mea supusă, genunchii mei se pleacă 'ncet
Și-aduc prinosul închinării celui de neam din Nazaret.

Octavian Goga.

ADIO

Annei.

Celind în recele-ți priviri,
Am înțeles că-i bine
Să mă trezesc din amăgiri
Și să te uit, pe tine.

Iar mai târziu de-mi vei vorbi,
Așa ca și-altă dată,
Să rîd când îmi vei aminti
Că te-am iubit vre-odată.

N'o să-ți mai scriu nici un cuvânt,
De astăzi înainte,
Să simți ce dureroase sunt
Aducerile-aminte.

Tot farmecul din ochii tăi
Îmi pare o poveste;
Fiorul dragostei d'întăiu
Trecu fără de veste.

Nu-mi pasă dacă te-am pierdut,
Privirile-s umbrite
Și 'n umbra tristului trecut
Te-afunzi pe nesimțite.

lubirea de ne-a părăsit
De ce am mai siliu-o
Să vină iar? Mai nimerit
E, să uităm. Adio.

Din cerul plin de stele,-o stea
Când prin văzduh se lasă,
Rămâne 'n urma ei, câtva,
O dără luminoasă.

Ca, stelei care s'a desprins
— Pierzându-și strălucirea,—
Din dragostea ce ni s'a stins
Rămâne amintirea.

Aprile 1907.

Dinu Ramură.

Ifigenia în Taurida

de Goethe.

Actul al treilea. Scena a doua.

Oreste (deșteptându-se din amețeață și ridicându-se).

Mai dă-mi, o dă-mi paharul cel din urmă.

Din apa Letelui, să-mi stâmpăr focul!

Curând înceată zbciumul vieții

Și sufletu-mi plutește iarăși lin,

Unindu se cu apele uitării,

Spre voi, o umbre, 'n veșnicele neguri.

Primiți să odihnească 'n pacea voastră

Pribeagul fiu al vechiului pământ!

Ce șoapte tainice aud prin ramuri?

Ce freamăt lin adie din amurguri?

Ei vin, ei vin, să-și vadă noul oaspe!

Au cine-i ceata care împreună

Petrece ca un mare neam de crai?

Ce pașnic merg, bărbați, femei, bătrâni

Și tineri; și-s asemeni zeilor

La chip și umblet. Da, sunt ei, sunt ei,

Strămoșii mei. O, uite, cu Tyeste

Se plimb' Atreu și povestesc cu drag:

Copiii merg, jucându-se, alături,

Nu mai e ură între voi aici?

Apus-a ca lumina soarelui?

Deci sunt și eu bine venit și pot

Să mă amestec în alaiul vostru.

Străbunilor, vi-se 'nchină Oreste.

Din neamul vostru, cel de pe urmă;

Ce-ați sămănat, el secerat-a;

De greu blestem încărcat a venit,

Ușoară-i aici însă orice povară:

Primiți-l, primiți-l în cercul vostru! —

Eu vă cinstesc, Atreu și Tyeste;

Aici nu mai e dușmănie 'ntre noi.

Unde e tata? vai, numai odată

În viață-l văzui. — Tu ești, o tată?

Și duci pe mama de mână cu tine?

O, dacă ea îți poate da mâna,

Atunci pot și eu să viu la ea,

Să-i spun: Privește pe fiul tău!

Priviți-l și-i ziceți: bine-ai venit!

În lume era o vorbă 'ntre noi

Cumplită vestire de ură ș-omor

Și neamul bătrânului Tantal își are

Plăcerile sale dincolo de noapte.

Dar voi mă primiți și-mi întindeți mâna.

O, unde-i bătrânul, străbunul nostru?

De ce nu mă duceți la el ca să-l văd,

Căci mult îmi e scump și-l cinstesc pe n'țeleptul,

El care a stat cu zeii la sfat.

Dar voi zăboviți și vă 'ntoarceți fața?

Ce e? Pătîmește 'nălțatul străbun?

Vai mie! Atotputernicii zei

Au ferecat viteazului piept

Cumplité chinuri cu lanțuri de fier.

Trad. de I. Borgia.

Domnișoara Linuța.

(sfârșit.)

Brăteanu, într'o Duminecă, s'a și ținut de vorbă, spre marea bucurie a tușii Chiva, în casa căreia, domn așa mare n'a mai intrat de multă vreme. Linuța însă se găsiă tare strimtorată. Veșnicul demon al pretențiilor se trezi și în acest suflet curat și nu-i da pace să se bucure cu tușa Chiva alături, de fericirea ce-a căzut pe capul lor. Îi lunecau ochii dela mobilele vechi, roase, la tapetele șterse, la părății scunzi, la tablourile coșite de vechime. Și-i părea așa de rău, părea c'o taie ca o limbă ascuțită de oțal, de câteori gândiă că și Brăteanu trebuie să le vadă toate acestea.

Dar el își petrecu foarte bine. Acî în liniștea căsuții acesteia putu să vadă cu tot

dinadinsul, că Linuța are o frumseță vrednică să fie prinsă de penelul unui pictor vestit. Și atăta frăgezime și mlădiere în mișcări, de ochii lui o urmăriau pretutindeni, când Linuța trecea ușoară prin casă.

Tușa Chiva, ca orice bătrână, mai slobodă la limbă, zise într'o vreme:

— Ar fi bine, cum să nu. Atăta că-i cam întunecoasă casa. E de mult, da eu am apucat în ea și-mi place

— Vezi dta, asta nu face nimic. Mie mi-ar plăcea să am o casă ca asta. Dacă-i indostulire în casă, nu se ia nimic în samă. Că am văzut eu destule palate, unde-i mai rău ca în iad.

Și într'adevăr dl Brăteanu se părea că nu

dă nimic pe de acestea. De aici încolo venia des la tuşa Chiva, şi mergeau la plimbare prin oraş, ei amândoi şi Linuţa. Cum era om nou în oraş, nu avea familii cunoscute încă şi nici vizite nu făcuse încă. Îi părea bine că mai poate eşi de acasă.

Tuşa Chiva era foarte fericită. Cât a dorit ea, când mergea singură cu Linuţa la plimbare să se alăture vr'un tinăr şi lângă fata aceasta orfană. Şi iată acum nu se alătură, ci porneşte cu ele de acasă, şi nu oricine, ci un om de viitor, un profesor nou venit, de care ar fi mândră orice familie din »elita« oraşului, dacă l-ar primi în sinul ei.

Păşiă mai aspru, mai sprinten bătrănuţa ce părea întinerită, iar acasă nu-l mai slăbea din laude pe dl Brăteanu. Linuţa ascultă şi nu zicea nimic, dar în schimb îşi da silinţa să înveţe tot mai bine. Când răspundea acum din română era o fericire pentru ea. Nu-i zicea aproape nimic dlui Brăteanu la plimbare, dar când se ridică se răspundă, vorbiă aşa de frumos, aşa de dulce, de părea că-şi pune o fericire, pe care s'o teme, în vorbe. Şi se simţia uşurată, mângăiată oarecum, când termină cu răspunsul. I se părea ca şi când, pe lângă lecţie, i-ar mai fi spus ceva, ce-i adia prin sufletul ei tânăr, ceva ce o făcea câteodată fericită, deşi nu ştia că ce-i.

Totdeauna învăţa întâi lecţia de româneşte, apoi celelalte. Şi chiar de ajungea la aceste, gândul îi trecea mereu la română. Nu-şi făcea nici un gând, nici un plan, nu se ridică din adâncul sufletului nici o dorinţă hotărâtă. Atâta numai c'ar fi dorit să răspundă totdeauna cea mai bine din româneşte.

Tuşa Chiva însă plămădea multe în gândul ei, ce se trezise din amorţea multor ani pustii, şi începuse o corespondenţă deasă cu preoteasa de acasă. Când Linuţa merge la şcoală, se cuibărea la masă, şi în scârţăitul penei, pe care n'o mai prea ştia ţinea bine în mână, închegă şoptind cuvinte de bucurie, din litere mari, răsfirate. Preoteasa îi răspundea însă cuminte şi aşezat, pe cumcă să nu se gândească Chiva la aşa ceva, că nu-i nici o potrivire între fata ei şi un profesor. Că a dat-o la şcoală să poată trece cumva mai uşor în viaţă, să aibă şi ea tineretele ei. Dar încolo n'are alte nădejdi. De unde nu-s bani, tinerii din ziua de azi, cei culţi, fug ca de ciumă.

Dar Chiva întăratată îi răspundea că Brăteanu nu-i de-aceştia, că vine în casa lor, că merge cu ele la plimbare, în sfârşit c'a băgat ea ceva de samă, numai nu vrea să-i spuie şi preotesei.

Profesorul cel nou însă n'a putut rămâne multă vreme izolat într'un oraş unde erau atâţia profesori, atâtea familii culte, cu fete mari la casă. Un domn îl opri într'o zi în drum, şi-i zise foarte scurt: »Dl Brăteanu se vede că nu vrea să ne cunoască şi pe noi.«

Drept că trecuse vreme multă şi el abia acum se gândi serios că într'adevăr trebuie să înceapă cu vizitele. Pe la mătuşa Chiva da mai rar acum. Dar bătrăna se mulţami cu răspunsul lui, că-i cuprins acum cu unele reguli de bună-cuviinţă.

Linuţa însă la cea dintâi veste, că Brăteanu a fost în cutare familie, se nelinişti. Din nedesluşirea ce o cuprindea mai înainte, din înconştiinţa bună şi plină de pace, se trezi deodată, crescând tot mai mare, dorinţa ca Brăteanu să nu meargă nicăiri. Se sfiia oarecum de dorinţa aceasta, dar simţia cum o stăpâneşte tot mai puternic şi-i venia să plângă când auzia că profesorul cel nou a mai făcut şi alte vizite.

Ceeace n'a băgat nici odată de samă până acum, o simţia cu toată căldura: cât îi pare de bine, cât e de uşoară şi de fericită când Brăteanu venia la ei. I se părea că a câştigat ceva nespun de preţios, ce n'are drept nime să-l iee dela dânsa. Căldura din inimă i se revărsa pe faţă, în ochi, şi din tăcută, din sfioasă ce era mai nainte când Brăteanu era de faţă, — acum vorbiă mult, radea, se învoia în grabă să-i cânte ceva. Era ca un copil care a scăpat din mână o jucărie frumoasă, pe care n'a cunoscut-o dintâi şi nu i-a părut rău după ea, — dar dupăce i-a luat-o alţi copii, văzû deodată cât e de frumoasă, şi cât ar fi de bine, s'o aibă iarăşi el. Şi dacă i-o dai, rade şi nu mai ştie ce să facă.

Vorbiă acum întâiu cu el, îi aminteă răzând de zăpăceala ei, când mai întâi o întrebuse Brăteanu de lirica lui Eminescu. Cuteză chiar să spună vr'un cuvânt puţin măgulitor pentru alte fete.

Şi profesorul îşi petrecea bine, iar tuşa Chiva umblă sprintenă prin casă.

Cu cât erau mai multe vizitele ce le făcea Brăteanu la alte familii, începutul umbrat al

dragostei creștea tot mai tare, tot mai luminos, în sufletul Linuții. Nu-i trecea nici acum prin minte că doar odată să fie ceea-ce-i spunea mereu tușa Chiva.

Nu, nu! Ea dorea numai să vie Brăteanu mai mult pe la ei, să-l poată vedea, să poată vorbi cu el. Pe dânsa o durea adânc numai gândul, că el umblă într'atâtea familii.

Și de multeori, când vr'o săptămână nu da pe acolo, Linuța se gândia seriosă, — o urmă din vechea ei seriozitate — că oare cu ce drept cere în inima ei, ca profesorul să vie numai la tușa Chiva? Are ea vr'un drept la asta? Vezi bine că n'are! Sunt atâtea case cu mult mai frumoase, cu mult mai luminoase în oraș, ca această odă ascunsă în pământ. Și apoi ce pretcere putea să aibă el aci? Mătușa Chiva? O, dar sunt atâtea doamne, cari l-ar primi împărătește în asemănare cu mătușica.

Și totuși nu se putea împăca cu vizitele lui, ci mai vârtos o dureau. Era ceva nou în sufletul ei, ceva abia născut, și care, ca să poată trăi, avea mare lipsă de Brăteanu.

Și când se trezia cu tărie simțirea aceea nouă și era singură, pe Linuța o cuprindea un fior rece și-i era așa de frică!

De ziua ei Brăteanu veni să-i ureze mulți ani și-i aduse o carte mândră, netăiată, — un volum de nuvele eșite de curând. Linuța durmise puțin peste noapte și ziua era așa de abătută și avea presimțiri rele. Îi părea că și Brăteanu e mai tăcut, mai dus pe gânduri astăzi. Numai bătrâna se bucură și ținea voia bună în casă. La despărțire, — nu i s'a părut, — Brăteanu abia-i strânse mâna. Încă în sara aceea începuseră să cetească volumul. Era niște povestiri par'că anume alese. Toate se sfârșiau dureros, tragic. De ce i le-a adus chiar pe acestea? O da, îi venia ei să înțeleagă, dar își încordă puterile să se cugete la altceva, să nu înțeleagă.

A fost însă numai o impresie bolnavă, toată întâmplarea. Brăteanu veni iarăși mai des la ei, și cu cât venia mai mult Linuța se liniștea tot mai tare.

*

Să te ferească Dumnezeu însă să fii tânăr și să ajungi pe gura doamnelor cari au fete mari, pe cari le treci cu vederea. Și în orașul acesta erau multe fete mari, căci toate s'ar fi măritat numai la oraș și blăstămau viața dela sate, unde

nu-i nici o distracție, unde te prostesti și te înglozi în tină, ca orice țăran cu opinci.

Brăteanu însă nu era numai tânăr, ci un om cu viitor, »o parte splendidă«, cum se spune în clasa noastră cultă când e vorba de măritiş. Era profesor, om deștept, mândru, galant, și întru toate cult. Acela se știe prezentă odată într'o societate! Drept c'a venit de curând din capitală, și asta singură ar fi fost destul să încante pe toate doamnele și fetele din oraș.

Și ce era mai greu, trecuse anul și Brăteanu nu »facea curte« mai cu temeiu în nici o familie. Atâta că se ținea par'că prea mult în urma preparandistei aceleia de Elena Vintilă.

Până acum încă n'a stat un tânăr un an întreg să nu-l prinză nimeni în clupsă. Doar n'a vrea să aștepte până va termina Elena Vintilă? Gândul acesta însă nu putea intra în capul nimănui. Pentru aceea și-a mâncat el viața atâta amar de ani pe la școli, ca acum să înceapă un trai și mai greu? Căci numai cu plătuța de profesor, la început mai ales, vine greu de tot. Apoi acum știe tot orașul că Linuța e o fată orfană, că trăiește dintr'o bursă, că preoteasa, mamă-sa abia o duce acasă din penzia ei de 50 de zloți? Ori doar îi va da zestre la fată penzia pe doi trei ani? Și doamnele cari se gândiau așa zimbiau cu răutate, netezindu-și pelița moale a obrazilor.

Dar se vede că Brăteanu nu știe nimic de asta. Nu i-a spus nimeni. Dar în urmă va afla el dela cineva!

Și s'a aflat nu unul, ci aproape toți cei interesați. Și firește nu i-a spus nimeni numai atâta cât era adevărat. Ci se știau multe din tainele ce se nasc numai în sufletele oamenilor mârșavi, — că tatăl Linuții, popa, ar fi murit din beutură, că mamă-sa, acasă în sat, ar trăi așa și așa.

Brăteanu abia acum se trezi bine: Adecă oamenii aceștia cred că dacă vorbești c'o fată din trecere de vreme, înseamnă că ai îndată gânduri serioase? Nu, el nu se gândește încă la căsătorie! Ce sfântu! a scăpat acum din școli și să-și iee îndată jugul în gât? Are să-și petreacă, are să trăiască întâi cel puțin câțiva ani liber. Dar cu ceva s'a ales totuși din destăinuirii: că sunt oameni așa de răi în lumea asta. Dar las', încep ei. Știe dânsul cum are să fie și să se poarte.

Puțini sunt însă oamenii aceia, cari să învețe astăzi școală și să nu se gândească la o viață ușoară și comoadă. Pentru foarte puțini înseamnă școala o pregătire temeinică de luptă. Numai idealistii sunt astfel de nebuni sfinți.

Cine însă, iarăși, tânăr fiind, n'a crezut despre sine că e idealist? Și apoi, cu cât greutățile vieții celei adevărate le bate mai des la ușă, privesc cu teamă, și convingerile lor deodată se clatină tot mai tare, până dispar în urmă ca șterse de un vânt iute.

Brăteanu avea o inimă, care într'adevăr știă să se încălzească. Mai ales având o catedră atât de atrăgătoare, cea de românește — la început i se părea că are să fie un adevărat apostol. Cunoștințele ce și le-a câștigat an de an, le spuneau cu aceea însuflețire, care-i proprie noutății. Și se mai simțea chiar prin știința și cultura sa, deasupra multora dintre profesori. Propunerea limbii românești pentru el era un început de avânt, care însă n'a pornit dintr'un suflet, care să-i poată da veșnic viață și care era ursit să rămâie numai un început.

Când în anul al doilea începuseră aceleași lecții perise mult din căldura glasului său, părea că și expresia feței lui e mai abătută, și de multeori lăsa impresia că vrea să termine iute. Anul cel dintâi a fost ca o răsufflare repede a unei ape ce vrea să-și iese din țărături, dar care apoi se trage în cursu-i liniștit de mai nainte.

Tatăl său a fost un mic funcționar la judecătoria și astfel la ei acasă Brăteanu putu cunoaște multe greutăți. Era însă deștept și-și trecu școlile bine. N'a ascultat însă de tatăl său să rămâie pe cariera lui, ci, cu bursă străină, a trecut la litere. Și acolo, și aci în oraș, îi plăcea să fie totdeauna bine îmbrăcat, și la sfârșitul anului întâi în slujba cea nouă se trezi cu o bună datorie în spate. Ceva din neliniștea și amăreala mare a tată-so, când îl cercetau creditorii, ori avizul dela bancă, se trezise și în sufletul său.

Și mai întâi simțea că scade mult din simțul său de neatarnare, din superioritatea care-i învăluie sufletul în anul cel dintâi, trăit fără de griji.

Se gândia mai mult la sine, la împrejurările între cari trebuia să trăiască, viociunea i se împuțină mereu și simțea cum se coboară la felul de judecată a colegilor, cu cari la început nu se unia de loc.

Se arătau tot mai tare pe el semnele unui om lipsit de voință tare, care e gata să îngenucheze grabnic în fața greutăților. Lăsa impresia, ca toți de sama lui, unui câne plouat, care zburdă și el în lumina unei veri, iar apoi toamna, răzbit de apa, de care se putea scutura, începe să privească bolnav, și prinde a se gudură la ușa bordeiului.

Trecându-i însuflețirea cea dintâi — de care și alți colegi spuneau c'a fost o prostie, un foc de tinerețe, Brăteanu trebuia să-și caute alte legături, decât aceea cu idealismul slujbei sale.

În chipul acesta n'a fost greu ca un om fericit din oraș, directorul, să-l prindă nu peste mult în mreje, pescuit gata pentru fată-sa, domnișoara Virginia.

*

Linuța însă n'avea de unde ști schimbarea din sufletul lui. Ea-l cunoștea așa cum l-a văzut mai întâi, cum l-a auzit mai întâi vorbind. Și când băga de samă tristețea de pe fața lui — la școală, — și chiar mai mult, un fel de sălă și descurajare, își făcea cu totul alte gânduri.

Tușa Chiva auzise în grabă de vorbele ce le-au scornit oamenii, despre popa și preoteasa, părintii Linuții, dar n'a cutezat să-i amintească fetei nimic. Era întărită rău bătrâna, vorbea răstit ca în sfadă, cu pretențiile ei și simțea de multeori pornirea să meargă la clevetitori, să le spuie numai câteva, de să le cadă nasul de rușine.

Dar Brăteanu tot mai venia pe la ele, și odată, rămas singur cu tușa Chiva, aceasta da să-i spuie greutatea ce o apasă. El însă îi taie vorba. »Ce gândești că eu mă iau după gura lumii. De aia are lumea gură să latre«.

I-a plăcut bătrânii cuvintele, de nu le-ar fi dat pe mult bun din lumea asta, și în ziua aceea, i-a servit niște dulceți, pe cari le grijea ca ochii din cap.

Linuța însă se zbătea cu gândurile ei chinuite. Tristețea lui Brăteanu îi umplea sufletul cu gânduri negre și amare. Iată a răsărit omul acesta în viața ei fără să știe cum. Odată credea că-i moartă și a venit câștigarea bursei și cel dintâi avânt al voinții i-a deschis lumea largă înaintea ochilor. Și-i părea bine să trăiască astfel. A venit apoi concertul acela și atunci a simțit ea mai întâi ce însemnează a trăi cu adevărat. Dar de atunci s'a acățat ceva de viața ei, întâi ca o

fluturare ușoară, neobservată, apoi ca o mângâiere multămitoare în viața ei părăsită. De când însă Brăteanu începuse să umble în familie, iată că mângâierea aceea s'a dat în lături ca o perdea ușoară de pe sufletul ei, și de acolo izbucni o iubire puternică, a cărei vâl era mângâierea de mai înainte.

Vezi că din tușa Chiva încolo nu s'a apropiat nimeni așa bine de dânsa. Și bunătatea naște iubirea cea mai tare. O iubire oarbă, care nu poate crede mai mult că-i cu putință să se mai schimbe ceva. Ci vede tot în lumina bunății celei dintâi.

Linuța când văzuse mai întâi pe Brăteanu cu d-soara Virginia la plimbare șovăi la brațul bătrânei și era să strige. Fără nici un motiv îi părură așa deodată că se năruie ceva pe ea și trebuie să se cufunde.

Bătrâna își silii pașii spre casă. Nu vorbiră însă nici o vorbă, dar nici nu mai eșiră la plimbare. Așteptau acum.

Așteptau să vie Brăteanu la ele odată. Dar Brăteanu nu se mai arătă. Linuța îl vedea acum numai la ore. Dar și aici cât era de schimbat omul acesta. Ochiu și-i purtă în lături, nu se mai abăteau nici când pe la Linuța. Pentruce, căci nu-i făcuse nici o făgăduință, nu-i legat cu nimic de ea? Ori se simte el greșit cu ceva înaintea ei?

Brăteanu se simțea într'adevăr umilit. Căci multa cercetare, multele plimbări, chiar în anul întâi, nu le-a făcut el așa numai de flori de măr, ci într'adevăr simțea o atragere către fata asta. Și-i era par'că rușine de slăbiciunea și neputința lui. De mulțori se încercă și Linuța sta de mulțori gata să-i sufle cuvântul ce nu-i venia în minte, atât de mult trăia de aproape de el.

O fi bolnav? Vr'o nenorocire de acasă? O, da, o nenorocire poate să-l fi schimbat atâta. Și se cugetă cu groază la moartea tatălui său.

Dar nu era nici o nenorocire. Fetele vorbeau de o apropiată logodnă a lui cu fata directorului. Și nu găsiu destule cuvinte rele pentru domnișoara ce făcea o »partie atât de strălucită«.

Șoptele acestea cădeau ca niște picuri grei, turburi, în sufletul Linuții. Gândia de mulțori că fetele zic anume, ca să le audă ea, ca să-și răzbune. Dar totuși șoptele aceste putură să tulbure pentru totdeauna liniștea sufletului ei.

Cât era de liniștită acasă și cum dormia de

bine, putea arăta tușa Chiva, care cu fața bătrână, strâmbată de durere, ca împetrită, eșia de mulțori în prag și privia în gol cu ochii morți.

Așteptau și acum amândouă să vie, dar nu mai venia.

Și cu toate că fata cu bătrâna n'a vorbit nici odată cu toată seriozitatea despre o legătură între Linuța și Brăteanu, — când într'o dimineață bătrâna luă singura gazeta ce eșia în oraș, rămase deodată speriată, cu fața trasă repede înapoi cașicând ar fi înțepat-o un vespe.

Îndoi gazeta și apăsând tare cu degetul la un loc merse înaintea Linuții:

— Vezi, ce gândești că-i aici?

Fata, albă ca varul, zise cu graul sec.

— S'a logodit dl Brăteanu.

Apoi nu mai ziseră nimic. Bătrâna eși afară.

Din ziua următoare fata n'a mai mers la școală.

Tușa Chiva a aflat-o dimineața în pat, întoarsă spre părete cu ochii deschiși, mari, sticloși. Nu vrea să zică o vorbă legănată. Părea că nici n'auze întrebările bătrânei. În obraji nu avea un strop de sânge. Nu-și putea da seama de se trezește ori eufundă, într'un vis, într'o viață, ce seamănă cu nimicirea. Toată ziua a rămas mută, abia noaptea dupăce bătrâna adormi, buimăcită și ea de tap, Linuța oftă odată din adânc. Apoi lacrimile porniră să nu mai înceteze.

Abia acum își putea da seama de toată nenorocirea sa, căci abia acum s'a trezit în sufletul ei dragostea întreagă, grea, ucigătoare. Simțea că a pierdut pentru totdeauna ceea ce numai acum putea prețui cu adevărat. Era o prostie ca, dupăce s'a logodit Brăteanu, abia acum, să simtă toată dragostea. Dar Linuța vedea că pentru ea totul s'a gătat, că altceva nu va mai fi să-i lumineze viața și dupăcum un om pe care s'a surpat o râpă, în întunerecul din lăuntru ar vrea să-i ție veșnic flacăra singurului chibrit pe care l-a aprins, și-l ține de-l frige la mână, așa ținea și Linuța la dragostea asta. Vedea și ea că-i o nebunie, dar nu se putea desface de ea, până nu i-ar fi stâns cea din urmă putere.

Tușa Chiva, împetrită de durere, nu știa ce să facă de ce să s'apuce. Gândia că-i trece la fată în două trei zile. Dar zilele treceau și Linuții nu i se făcea mai bine, ci mai vârtos se răcea, se îngrozea, temându-se să nu se cufunde în întunerecul anului de jale, din care așa de

cu greu s'a putut ridică. Bătrâna voi să scrie preotesei. Dar mâna îi era ca de lemn și nu putea face decât linii.

La vr'o cinci zile, tușa Chiva părea că s'a trezit bine. Umblă grabnic prin casă și după o vreme să îmbracă și porni.

O bătrână micuță, adunată bătută în ușă la Brăteanu.

Acesta rămase uimit, abia-i întinse mâna. Dar tușa Chiva veni amarnică de tot. Bărbuța ei bătrână tremură nervos înainte de a începe vorba.

— Să-ți fie rușine da, să-ți fie rușine ce om ești D-ta! Vii atâta amar de vreme în casa noastră, faci curte fetei de o scritești de minte și după aceea iai pe alta. Apoi asta se chiamă domnie și omenie la D-voastră, n'ați mai avea parte de bine! Am văzut eu că-ți place de fată! Ce gândești că de aceea am îmbătrânit să nu cunosc nici atâta? Dar vezi că n'au fost bani! Bani numără la D-voastră nu inima, averea-ți parte de bani și niciodată de inimă. Acum gândești d-ta că-i o cinste să trăiești din banul altuia? Asta-i bărbăție! De aceea învățați atâta la școală, ca să vă câștigați bărbăția asta.

Ca și când s'ar fi trezit tatăl său din morți și ca și când ar sta înaintea femeii ce-l ceartă, așa s'a îngălbinit Brăteanu la față.

— La spune-mi, soro, da îndată să-mi spui: i-am fâgăduit eu ceva? Am zis c'o iau?

— N'ai zis cu gura, dar se vede de pe d-ta. Nu minți că te bate Dumnezeu. Spune nu ți-a plăcut de ea?

Brăteanu se învineți și mai tare.

— Să poțtești afară acum îndată. Doar nu-i vrea să înebunim cu toții.

Bătrâna privindu-l cu ochi răi, ca de mort, să duse făr' o vorbă. Dar încă în ziua aceea îi scrisse preotesei să vină până la oraș.

Avea mare nădejde bătrâna, că departe, în sat, Linuța se va face în grabă bine. Doctorul îi spuse îngrijit: »Cum e fata slăbuță, de mai ține mult agitația se duce. Ce vrei, suferi prea mult«.

Tușa Chiva de când fusese la Brăteanu se făcu foarte curajoasă și optimistă. Ce? își zicea; pentru un om ca acela să se prăpădească o fată ca Linuța. Nu, nu se poate. Am să-i spun ei ce om e, că-i mai josnic ca oricine. De câteori încercă să-i amintească însă, să spue cuvinte grele pentru Brăteanu, Linuța suferi și mai

mult și-i făcea semn să tacă. Și bătrâna eșă isbind ușa.

Preotessa, tot cea veche, tot plină de griji, veni în grabă, își sărută fata, dar nu vărsă o singură lacrimă și mulțămindu-i tușii Chiva, porniră.

— Îndată ce i bine s'o aduci iar la mine Să știi c'o înzestrez cu ce pământ am. Casa-i a ei și ce va mai vrea Dumnezeu.

— Mulțămim d-tale, tușo Chivo!

*

Dar acasă, în mijlocul amintirilor, ce-i aduceau vie înaintea ochilor viața rece, înourată de altădată, Linuța nu se putea întremă.

Când o amenință cufundarea în viața-i de mai nainte, ținea mai vartos la lumina ce i s'a aprins în drumul vieții ei părăsire. Casa închiriată, mobilele de demult, dulapul de unde-și scotea odată haina de doliu, sărăcia din casa lor și veșnica întristare a preotesei, o făcea să ție cu toată puterea la lumina ce-o mistuia.

În mirosul de busuioac uscat din odăe, se gândi la Brăteanu, cercă să-l vadă mereu. O, cât de bun a fost dânsul cu ea pân' odată? Și Linuța numai tot până la acest »odată« și-l amintea. Când trecea de aici părea c'o îngheață ceva și iar să 'ntorcea la început.

În mijlocul sărăciei și a vieții moarte de acasă, înțelegea tot mai bine și luă tot mai mult vina de pe Brăteanu. Da, da! Avuse tot dreptul s'o uite și să iee pe alta. Căci grijile-s multe și grijile mușcă și ea n'ar fi putut să-i imprăștie nici o grije, căci n'a avut nimic. Alta ar fi fost de ar fi trăit tată-so!

Tusa începu rar, ca să urmeze îndată tot mai deasă. Muerile spuneau preotesei să-i dee lapte de capră. Linuța înghițea sărătura aceea alburie, și când era vreme bună eșă în curte. Și era o mândrețe de senin și o înălțime adâncă a ceriului, de Linuța rămănea multă vreme într'o contemplare curată. Pădurile de pe culmi frematau încet ca de adormire în liniștea inserării și din depărtări, de pe hotar, veniă pe sus, ca duse de o undă nevăzută de vânt, frânturi de cătece. Când sara, se întorceau dela muncă flăcăi și fete, voioși, glumind, Linuța își închidea ochii și-i părea că vede cum se duce tot mai departe, tot mai departe înghițit de o negură rece, un chip atât de scump, atât de frumos. Și întâiaoară în viața ei ar fi dorit să

aibă bani mulți, mulți... nu pentru ea, ci ca să poată liniști pe celce se duce tot mai departe dela dânsa. Ca să poată fi și ea odată fericită..

La moartea ei veniră rudenii de-a preotesei, veni tușa Chiva, trecută, perită ca vai de capul ei. Rudeniile aduseră o cunună frumoasă, pe care era scris cu litere aurite: »Ilenuții Vintilă, elevă în anul al doilea la preparandie, dela nemângăiatele rudenii«. Preoteasa nu zicea nici acum nimic. Atâta doar' că avea o față neagră-pământie, — mai ofilită ca moarta.

Tușa Chiva își zbracea păraele de lacrimi. »Sărăcuța maichii, o, cum te-ai stâns și cum te-ai dus, nu-i ajute Dumnezeu«. Oamenii nu știau cui să nu-i ajute Dumnezeu și priveau mirați la bătrâna. În casă începă să se tângue preo-

tesei: »O soro, soro, sărac de zilele mele. Mă duce și pe mine în groapă. Că mă apasă ceva pe suflet că-eu am nenorocit-o«.

— Ba nu, tușe Chivo! Atâta numai că ai ținut-o prea tare de fire, când gândeai că va mai avea zi bună. Să fi fost fecior, se mai putea. Dar o biată de fată... Și preotesei i se oprî un nod în gât.

— Va merge acum la tată-so! Săracu tată-so! Săraca Linuța.

Când să pornească sieriul, iată un tânăr, iasă din popor cu o cruce de flori de grădină. Sărută florile, pune cruciulița pe sieriu și se perde în mulțime. Era feciorul ce-i dase la plecare furca aceea măiastră.

Puțini băgară de seamă, căci cântările începură jalnice, grele, mestecându-se cu glasul de durere al arămii.

I. Agârbiccanu.

CÂNTEC.

*Ridică-te mai sus ca suferința
Și 'ntinde-mi mâna.
Suntem frați de cruce.....
Răvni-voi să urc și eu sus în zare,
Iar inima,
De jos îți va aduce
Inghenunchiată — cântece și vise.
Plângând voi tinde
Brațele spre soare,
Mă voi rugă la Domnul să reînvie,
In dimineața Paștilor,
Iubirea!
Și-l voi rugă să ți-o trimită ție
Să crezi din nou că-i binecuvântată!*

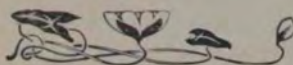
M. Cunțan.

Plec și eu...

*Plec și eu în lumi senine
După flori și după vise,
Primăvara, când revine
Tot ce 'n iarnă amorțisc.
Mă oprese uimită 'n cale,
Sub o ramură plecată,
Și o întreb de nu-'i e jală,
Singulară să stea uscată?

Ba mă mir de n'o cuprinde
Dor năvalnic de 'nflorire,
Când răsare și să 'ntinde
Verdele 'n nemărginire...*

Liliac.

Dări de seamă.

M. Sadoveanu: Mormântul unui copil.

(Bacărești, 1906. Minerva, 25 pp. 2 Lei.)

Astăzi, un nou volum de nuvele și de schițe al d-lui Sadoveanu, e o nouă icoană frumoasă în biserica mării lui. Iar când volumul acesta se întâmplă să fie de valoarea »Mormântului unui copil«, înseamnă că biserica s'a îmbogățit cu cea mai scumpă podoabă, până acum.

Pentru a putea face câteva observații asupra culegerii acesteia, voi alege trei-patru bucăți, — cele mai de seamă, lăsând cuprinsul celorlalte în grija cetitorilor.

În povestirea care dă cartii titlul, se vorba de un copil, un băiețel. . . Poate să fie de patru-cinci ani. Sufletul lui începe a se deschide întâmplărilor ce-i vor rămânea pentru toată viața. Firește, înțelesul faptelor nu-l poate prinde. Pentru aceea »întâmplările nu s'aleg după însemnatate; se aleg, se desfac după caldura unor ochi buni, a unei vorbe domoale, a unei raze de soare«. Bunicul cu pipa, bunica cu ochelarii, doi tovarăși de joacă: Bijuca și un Țiganuș, negustorul de apă gazoasă, acestea și alte câteva figuri trec prin viața scurtă a lui Puiu — așa se numește copilul, — până când o răceală îl bagă în pământ. Autorul arată cu o artă subtilă cât vede Puiu din ce i se perindează pe sub ochi, din lumina mare a lumii nouă. Unele evenimente sunt redată cu atâta cumpăt, încât aproape se sensibilizează: așa este întâmplarea cu Mama Padurii.

Siogura greșală a tragediei lui Puiu este înțelegerea. Sunt unele lucruri fără importanță, a căror suprimare ar fi dat mai mare putere chegului ce le împreună, și alte două-trei întâmplări povestite — prea cu multe amanunte.

Aceeași observație i se potrivește, cu tot atât de multa dreptate, nuvelei dela sfârșit: »Pustiul«. Poate lungirea aceasta să fie o indicație a »pustiului« din sufletul domniței Maria, văduva mădră și rece, poate autorul a voit să ne sugereze, prin întinderea poveștii sarace ca și prin titlu, sentimentul de monotonie și tăragăneală. Se poate. Cu toate acestea amintirea târzie a vechii iubiri stăpânite și durerea, care gonește liniștea domniței Maria, după ce află ca fiul ei o iscălește pe polți, nu pot da viață celor peste 40 de pagini de lucruri comune, fără variație, nici nu pot colora sufletul sterp și îngrat al eroinei. Povestitorul întrebuițează și aici marele său meșteșug de a evoca lumini și umbre din suflet, de a explica starea sufletească prin contrastul sau paralelismul din natură, dar nu izbuteste să ne scape de impresia de oboseală. »Pustiul« e, cu proporțiile reduse, o »Floare oțită«.

Dar, cu atât mai multă strălucire, ies la iveală calitățile d-lui Sadoveanu în celelalte bucăți ale volumului. Cu deosebire în »Păcat boieresc«, cea mai bună nuvelă din câte a scris dsa. Titlul ei arată deja o pătrundere adâncă a vieții săteanului nostru, și pune o problemă interesantă. Căci un boier poate face țaranului neajunsuri multe, îi poate oprî plugul în brazdă, îl poate lăsa pe

drumuri, îl poate ucide în bătai, îi poate invenina fiecare clipă a existenței lui păcătoase, — dar sufletul i-l omoară numai când îi fura cinstea casei. E atât de adevărat lucrul acesta, încât »păcatul boieresc« nu înseamnă toate »păcatele« sau oricare păcat al acestei clase de oameni, ci numai unul, cel mai mare.

Așadară tinărul boier Niculița ajunge în dragoste cu Chiva, fata țințășului fără greș, Marin, care era și pescar. Sufletul acestuia era înnoptat pe urma suferințelor, dela boierul »al de-a murit«. Când află de aceasta nouă necinste și i vrea să și-o răzune, Niculița îl împușcă.

Povestirea începe cu lumina de argint a apelor, cu sentimentul de măreție a naturii sănătoase, prin cari străbat, din cuvintele lui Marin, sulțe de neagră durere mornită. Apoi deodată se aprinde focul mare al dragostii cuceritoare care umple totul, invaloie rămășițele foodului de păcla neliniștoare, până în sfârșit, la năprasna. Atunci învie din nou tabloul chinurilor vechi, alături de al celor proaspete, într-o puternică sguidure sufletească. Împletețea acestor două evenimente, introducerea celui petrecut de mult în istorisirea acestuia, pe care-l vedem înaintea ochilor, e făcută cu măiestrie, și mărește impresia artistică și prin contrastul lor: iadul din sufletul lui Marin și patima cu avânturi de tinerețe înflorite din pieptul boierului Niculița. Interesant este, că după ce mântui de cetit, boierul nu-ți devine antipatic, fiindcă ceea ce îl poartă, îl mână spre dragostea cu Chiva e porunca firii, e năvăla puterii carbe din natură. Cadrul în care se desfășură drama aceasta, cu revărsarea crengilor de sălcii până pe pânza apei, cu însingurările asfințiturilor pe lezer, cu călăriile în zorii zilelor ploioase, este superb și impunător în taina sau în puterea lui.

Celelalte șase povestiri ale volumului au și ele valoare deosebită. Mai cu seama »Tu n'ai iubit«, povestea durosă a omului care iubește cu toată înviforarea simțurilor, dar nu înțelege sufletul curat și iubirea mai înaltă a femeii sale. Bucata aceasta are »pagini mărețe de durere mută«. Iar în »Strajerul«, schița foarte simpatice, gasim un biet român năcăjit, îngrijind noaptea de liniștea celorlalți, și care spune cu amărăciune »de douăzeci de ani așa o duc. . . Vai de capul meu«. Pe când dl primar se balăbănește cu alte gânduri: »Grija voastră o am eu? Pentru asta îmi plătește mie Statul, mă?«

În sfârșit, mai dau — din »Cel întâi« — o descriere, ca să se vadă încă odată puterea, cu care prinde dl Sadoveanu tablourile din natură. — Un boier vrea să treacă cu podul umblător Siretul umflat de omăturile topite sus la munte. E noapte și vijelie. Pe pod se află și trăsura. Boierul »cu o mână se ținea de fierul poclitului, cu alta își cuprinsese pălăria, și pe când furtuna îi invaloia paltonul în toate părțile, el cerea să răzbată întunecimea oarbă din juru-l. Dar nu vedea nimic. Sus, vazduh de păcură; în jur un zid nepatruns de întunerec; numai umbrele nelămurite ale oamenilor, lângă el, în jurul unui felinar sarac, lăsat jos, pe bârme, le vedea mișcându-se încordate, cu grâmezi de păr spulberat, cu

suvițe de păr umede, cari îi plesneau fața, simția în juru-i, pe pod, o încordare uriașă de brațe, cari trăgeau pe odgon șaițele la malul abia părăsit. Jos valorile se zbăteau, întindeau aripi umede, și fulgerătoare, sângerate de lumina felinarului, și se rasfrângeau îndărăt mgingind, horcăind ca într-o durere de moarte. Și la farm, aproape, casața podarului deschidea un ochiu îngrozit, roșu, asupra mâinii de sub malul prăpăstios...

Se poate spune hotărît că »Mormântul unui copil« e un progres față de celelalte scrieri ale dlui Sadoveanu. Cu volumul acesta dsa a intrat deplin în epoca maturității literare.

I. Duma.

Notițe bibliografice.

Al. Țiplea: *Poezii populare din Maramurăș*. 120 pag. mari. Lei 120. Academia română și-a înmulțit, publicând colecția aceasta, cu încă unul, meritele față de comorile popoului român din Ungaria. Norocul nostru a voit ca dl Țiplea, pe care l-a îndreptat spre fondurile Academiei dl N. Iotga, să aibă destulă înțelegere pentru importanța științifică a folklore-lui și, deci, să poată da o alegere bună.

Ostenele și vrednicia dsale au fost întimpinate cu vorbe de laudă și recunoștință de lumea noastră literară. Motivele au fost, de sigur, multe și temeinice. Mai întâi culegerea aceasta ne-a venit din Maramurășul cu codrii pletoși, de unde n'avem alta, și într-o vreme când muza populară nu e prea băgată în seamă. Apoi ea aduce unele cântece noua și o mare frumșeță poetică. Condițiile științifice, în cari s'a publicat: Glosarul interesant și bogat, transcrierea fidelă, cu toate nuanțele locale, sporesc valoarea cărții.

Recunoscând toate meritele acestei culegeri, vom face câteva observații, privitoare la transcriere și la glosar.

1. Sunt de prisos notele cari dau înțelesul cuvintelor necunoscute, când sunt și în glosar: copârșeu (p. 8 n. 3 și în glosar p. 107), celuesc (32, 1, glosar 106); altelei același cuvânt e explicat în mai multe note subpaginale și se află și la glosar: hir = veste (p. 16 n. 1 și p. 17 n. 6, glosar 110), struț = buchet, chită (18, 1 și 47, 1, — glosar 117) etc.

2. Glosarul cuprinde o mulțime de cuvinte cunoscute, literare, cari se găsesc în operele scriitorilor noștri de seama. Exemple: băltag, arcaș, năray, cioplesc, cerneală, poruncesc, surcea, tindă, ș. a. m.

3. N'ar fi trebuit cu nici un preț părăsit obiceiul foarte bun de a se arată, în note, variantele din alte colecții. Astfel s'ar fi văzut ușor și sigur câtă nouitate e în colecția dlui Țiplea, și ar fi ușurat comparațiile cu poezii din alte tinuturi.

Lipsurile acestea, bine înțeles, nu scad prea mult valoarea colecției maramurășene, care ar fi de dorit să se răspândească în toată Româniimea.

R. Cioflec, *Doamne Ajută-ne*. Editura autorului. București 1907, 1 vol. în 8° 246 pag. Autorul e cunoscut și la noi. A publicat în foiletoanele cotidianelor noastre și chiar și în această revistă câteva din încercările sale. Toate bucațile lui au păcatele începutului. E neîndemâ-

natic și lipsit de originalitate în zugrăvirea stărilor sufletești. În o parte din schițe se arată mizeria vieții dela oraș. Faptele din aceste sunt preluări motivate și sunt încărcate de amănunte nefolositoare. Câteva se susțin prin sentimentalitatea subiectelor: Doi prietini, Tabardiu cântă și dragul mării. Cele mai bune povestiri din volum sunte cele în care descrie colțuri din viața dela țară, care pare a fi mai potrivită pentru aptitudinile autorului. Și-aici însă abia în una-două a nimerit tonul. Ici-coalea găsim în volum și oaze ce-i drept înguste; descrieri bune, caracterizări nimerite, câte-o figură reușită, — cari sunt îndestulătoare pentru a aștepta dela un scriitor tânăr, harnic și stăruitor bucăți și mai bune.

Nicolae Titulescu, *Problema Responsabilității juridice a statului și a comunelor cu privire la ultimele răscoale țărănești*. București, 1907. 1 broșură în 8° 56 pag.

Broșura se ocupă cu faptele și pagubele răscoalelor țărănești, stabilind că singurul judecător e guvernul, ale cărui hotărâri atât în ce privește pedepsirea vinovaților cât și a despăgubirilor reclamate de proprietari sunt suverane.

Vasile Suciu, *Hipnotism și Spiritism — studiu critic-teologic* — Blaj, 1906.

Dl Suciu, profesor de dogmatică la seminarul teologic din Blaj, a scris acest studiu în legătură cu prelegerile sale de apologetică. Raționalistii din zilele noastre susțin, între altele, că minunile lui Hristos nu au fost adevărate minuni, ci niște fapte ipnotice sau spiritiste. Autorul arată deosebirea ce există între minunile lui Hristos și între faptele ipnotice și spiritiste.

În partea primă a studinului se face istoricul ipnotismului, dovedind că cauza fenomenelor ipnotice nu poate fi Dumnezeu, ci duhurile rele.

În partea a doua se face istoricul spiritismului și termina arătând învățătura bisericii în ce privește faptele spiritiste.

Cartea poate fi citită cu interes de slujitorii lui Dumnezeu și de oamenii cu mai puțină știință. A. O.

Scoarțele „Luceafărului“.

vor fi gata în curând. Rugăm pe On. noștri cetitori, să ierte întârzierea, provenită numai din dorința noastră de a le da un lucru frumos. Clizele, lucrate la München, au sosit și scoarțele noastre, admirabil executate, cu motive românești în cinci colori, nădăjduim că vor satisface deplin pe On. cetitori cari le-au comandat.

Aviz.

Aducem la cunoștința On. noștri abonați, rămași în întârziere cu plata abonamentului, că le am trimis chitanțe prin poștă și îi rugăm să binevoiască a le răscumpără, fără a ne lua în nume de rău acest sistem de încasare, carele înlesnește achitarea, iar nouă administrația.

Redactor: OCT. C. TÂSLAUAU.

În editura noastră au apărut și se pot comanda dela administrația noastră:

T. Brediceanu: **Muzica „Seratei etnografice“**,
 Căcutul I Cor. 3.—, Lei 4.—
 » II » 3.—, » 4.— } împreună Cor. 10.—, Lei 12.—
 » III » 5.—, » 6.—

		cor.	bani
Ioan Agârbiceanu:	Dela Tară	1.50	și 10 porto
Ion Bârsanul:	Primele Versuri	— .60	„ 10 „
Zaharie Bârsan:	Ramuri	2 —	„ 10 „
Ioan Ciocrlan:	Traul Nostru	1.50	„ 10 „
Alex. Ciura:	Icoane	1.20	„ 10 „
El. Farago (Fatma):	Versuri	1.50	„ 10 „
Oct. Goga:	Poezii	2.—	„ 10 „
	Ed. pe hîrtie olandeză	3.—	„ 20 „
A. O. Maior:	Biblioteca Copiilor, Vol. I.		
	Cu o poveste inedită de		
	Carmen Sylva. 21 ilustrații	1.60	„ 20 „
Ioan Slavič:	Mara (roman)	2.50	„ 20 „
Maxim Gorki:	Nuvele	1.—	„ 10 „
	Ilustrate românești (heliografii) 12 bucăți	2 —	„ 10 „
	Numărul jubilar Carol	1.—	„ 10 „

Din edituri străine:

Alex. Vlahuță: **România pitorească** 3.50 „ 20 „
 Minerva Cosma: **Album de brodării și țesături românești** . 16.— „ 72 „

Cărțile se pot comanda sau dela administrația noastră sau dela librăriile: În România: București: Librăria națională; Sococu et comp.; L. Alcalay, C. Sfetea, I. Vasluianu; în provincie: Iași: Ploesti, Craiova: Sococu et comp.; Caracal: Librăria cooperativă; Brăila: Dumitru Ionescu; Galați: Negoescu et Manișu; Bărlad: N. Petroff; Botoșani: Librăria cooperativă.

În Austro-Ungaria: Suceava: Școala română; Blaj: Librăria arhidiecezană; Brașov: A. Mureșianu, I. Ciureu; Sibiu: W. Krafft, Librăria arhidiecezană; Oravița: I. Terean; Caransebeș: Librăria diecezană; Bistrița: V. Onisor.

Administrația și redacția: Sibiu (Nagyszeben).

Colecțiile „Lucefărul“ complete.

Legătură elegantă în pinză.

Anul I. epuizat.	
Anul II. (1903)	40 cor.
Anul III. (1904)	30 „
Anul IV. (1905)	40 „
Anul V. (1906) Ed. simplă	16 „
Anul V. (1906) Ed. de lux	25 „

Toate colecțiile împreună ed. simplă C 120; ed. lux C 130

Colecții incomplete.

Sem. II. 1903, (nrele 9—23)	3 cor.
Sem. II. 1904, (nrele 11—24)	3 „
Sem. II. 1905, (nrele 11—24)	3 „

Cumpărăm „Lucefărul“.

Anul I. (1902), complet sau numerele: 2, 3, 6, 8, 9, 10. (În deosebi nrele 3 și 9—10.)
 Anul II. (1903), 2, 4, 7 și 24.
 Anul III. (1904), 2 și 5.
 Anul IV. (1905), 1, 2, 4, 6, 8 și 10.

➤ se adresa administrației noastre.

AVIZ.

Vor primi franco

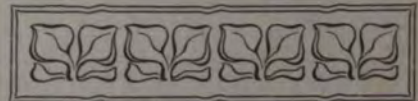
Biblioteca Copiilor

Vol. I și II.

Cei ce vor trimite direct autorului

A. O. Maior

la redacția revistei **Lucefărul**, Sibiu (Nagyszeben), suma de 1 Cor. 10 pentru **Austro-Ungaria** și 1 leu 50 bani pentru **România**. Pentru ambele volume sînt a se trimite 2 Cor 20 pentru Austro-Ungaria și 3 lei pentru România.

Cumpărați numărul jubilar Carol I. Prețul 1 cor. 10 bani.